

ŽIVETI I RADITI KAO SVI LJUDI

Tekst je nastao na osnovu publikacije „Živeti i raditi kao svi ljudi“, Udruge za samozastupanje. Udruga za samozastupanje je prvo udruženje osoba sa intelektualnim teškoćama u Republici Hrvatskoj.

Zahvaljujemo Udruzi za samozastupanje što su nam dopustili da koristimo njihov materijal.

Za izradu brošure korišćene su slike i simboli © Widgit Software

Web: www.widgit.com, www.widgit-health.com

Prilagodila: Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S

Dizajn: Mladan Petrović

Štampa: Manuarta, Beograd

Tiraž: 500

Novembar 2012. godine

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Prilagođavanje i štampanje publikacije podržano je od strane Evropske unije u okviru projekta „Balkanska mreža za socijalnu inkluziju“.

Sadržaj ove publikacije isključivo je odgovornost MDRI-S i ne odražava stavove Evropske unije.

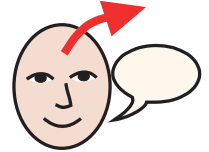
Projekat je sufinansiran od strane Češke agencije za razvoj i Ministarstva spoljnih poslova Republike Češke u okviru Češkog razvojnog programa za saradnju.

SADRŽAJ

UVOD	5
OBRAZOVANJE	6
Osnovna škola	7
Srednja škola	9
Specijalne škole	11
Celoživotno učenje	13
RAD	14
Traženje posla	15
Načini na koji mogu da rade osobe sa intelektualnim teškoćama	17
Zapošljavanje na otvorenom tržištu	19
Zapošljavanje uz podršku	24
Rad u zaštićenoj radionici	26
Napredovanje na poslu	26
Diskriminacija	27
NEZAPOSLENOST	28
Ostanak bez posla	28

UVOD

Ova brošura želi da predstavi mogućnosti obrazovanja, zapošljavanja i prava u slučaju nezaposlenosti osoba sa intelektualnim teškoćama.

Smatramo da su ove tri teme jako važne za sve ljude.

Upravo zato one su važne i za osobe sa intelektualnim teškoćama.

Osobe sa intelektualnim teškoćama su danas jedna od najteže zapošljivih grupa u Srbiji.

To znači da osobe sa intelektualnim teškoćama mnogo teže dolaze do zaposlenja od ostalih ljudi.

U brošuri ćemo pokušati da objasnimo zašto je to tako.

Probaćemo da upozorimo i na neke važne stvari koje otežavaju zapošljavanje osoba sa intelektualnim teškoćama.

Nadamo se da će neki od saveta biti korisni barem nekim osobama sa intelektualnim teškoćama, njihovim roditeljima i starateljima ili stručnjacima koji im pružaju podršku.

Osnovni stav MDRI-S je da svaki čovek ima pravo na obrazovanje, rad i brigu društva u slučaju nezaposlenosti.

U brošuri se često iznose stavovi MDRI-S kao ovaj gore napisani.

Stavovi koje smo izneli na ovaj način nisu izmišljeni stavovi članova MDRI-S. Oni su zapisani u srpskim i evropskim dokumentima, a pre svega u Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom.

OBRAZOVANJE

Obrazovanje je proces koji je vrlo važan da bismo jednog dana mogli da se zaposlimo.

Kroz proces obrazovanja stičemo znanja i veštine koja nam omogućavaju da se prijavljujemo na konkurse za zapošljavanje.

Treba da znamo kako se radi posao na kojem želimo da se zaposlimo. Teško ćemo dobiti bilo kakav posao ako ne znamo kako se taj posao radi.

Škole su najvažnija mesta na kojem ljudi stiču znanje.

Znanje koje steknemo u školi najviše pomaže u nalaženju posla.

Zato je jako važno svakom detetu omogućiti da ide u školu i uči.

Postoje dve glavne vrste škola.

To su osnovne i srednje škole.

Nakon osnovnih i srednjih škola ljudi mogu da se školuju i na fakultetima.

Proces obrazovanja može da se sprovodi u redovnim i specijalnim uslovima.

U Srbiji postoje redovne i specijalne osnovne i srednje škole.

Mnoga deca sa intelektualnim teškoćama idu u specijalne škole.

Mi u MDRI-S smatramo da to nije u redu. Mislimo da sva deca trebaju da idu u redovne škole.

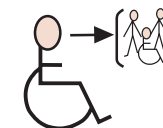
Osnovna škola

Osnovna škola u Srbiji traje osam godina.

Osnovna škola je obavezna za svu decu.

Ipak, još uvek ima dece sa intelektualnim teškoćama koja ne idu u osnovnu školu.

Takva deca se kasnije ne mogu upisati u srednju školu.

U osnovnoj školi učimo važne stvari o sebi i svetu oko sebe.

U osnovnoj školi učimo i neke važne veštine kao što su pisanje, čitanje ili računanje.

Ipak, u osnovnoj školi nećemo steći znanja i veštine koje su potrebne za obavljanje nekog posla.

Sa završenom osnovnom školom možemo se zaposliti samo na malom broju poslova.

Na primer:

- na poslovima čišćenja
- na nekim poljoprivrednim poslovima
- na nekim građevinskim poslovima.

Većina ovakvih poslova su teški i slabo plaćeni.

Zato se jako malo ljudi zapošljava nakon što završi osnovnu školu.

Da bi našli neke lakše i bolje plaćene poslove, većina ljudi nakon osnovne škole upisuje srednje škole.

Srednja škola

U srednjoj školi stičemo znanja koja će nam najviše pomoći u traženju posla i zapošljavanju.

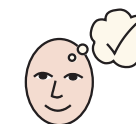
Kada biramo srednju školu, mi odlučujemo čime ćemo da se bavimo u životu. Zato treba pažljivo da odaberemo koju ćemo srednju školu da upišemo.

Srednju školu treba da izaberemo sami. Ponekad nije lako odlučiti koju srednju školu da izaberemo.

Evo nekih pitanja koja ti mogu pomoći u izboru srednje škole:

- Koji bi posao želeo da radiš?
- Iz kojih predmeta si imao dobre ocene u osnovnoj školi?
- Iz kojih predmeta si imao loše ocene u osnovnoj školi?
- Nakon koje srednje škole možeš najlakše da nađeš posao?

Na ova pitanja treba da odgovoriš sam. Odgovori na ova pitanja mogu da ti pomognu da odlučiš u koju srednju školu želiš da se upišeš.

U izboru srednje škole mogu da ti pomognu roditelji, prijatelji ili stručnjaci u Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

Stručnjaci u Nacionalnoj službi za zapošljavanje sprovode postupak profesionalnog usmeravanja. Svaki učenik u sedmom ili osmom razredu osnovne škole može da ode u Nacionalnu službu za zapošljavanje i zatraži profesionalno usmeravanje.

Profesionalno usmeravanje se sastoji od nekoliko testova. Prema rezultatima tih testova učeniku se savetuje koja bi mu srednja škola najviše odgovarala.

Ljudi ne moraju da poslušaju savet koji dobiju na profesionalnom usmeravanju.

Srednja škola, zasad, još uvek nije obavezna.

To znači da srednju školu upisuje samo onaj ko želi.

Ipak, jako je važno završiti srednju školu.

Srednja škola može da traje tri ili četiri godine.

Srednja škola koja traje tri godine naziva se strukovna srednja škola.

Kada završimo srednju školu dobijamo svoju struku ili zanimanje. Diploma srednje škole nam omogućava da tražimo posao u svojoj struci ili zanimanju.

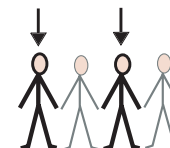
Specijalne škole

Već smo rekli da osnovne i srednje škole mogu biti redovne i specijalne. Deca bez teškoća i deca sa manjim teškoćama u razvoju najčešće idu u redovne škole.

Deca sa većim teškoćama u razvoju često ne mogu da upišu redovne škole. Deca sa većim teškoćama u razvoju uglavnom se školuju u specijalnim školama.

Deca koja su upisana u specijalnu osnovnu školu ne mogu da se upišu u redovnu srednju školu.

Školovanje u specijalnim školama sprovodi se po posebnim programima. To znači da se deca u specijalnim školama obrazuju za drugačija zanimanja i poslove nego deca u redovnim školama.

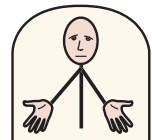

U specijalnim školama deca se školuju za pomoćna zanimanja.

Pomoćna zanimanja su uglavnom slabije plaćeni poslovi.

Poslodavci sve manje traže i zapošljavaju radnike na pomoćnim zanimanjima.

Zato ljudi koji su završili specijalne srednje škole teško nalaze posao i dugo ostaju nezaposleni.

MDRI-S smatra da bi sva deca trebala pohađati redovne škole.

Mislimo da deca sa teškoćama u razvoju ne trebaju da se izdvajaju u specijalne škole.

Svi ljudi imaju pravo na jednako obrazovanje.

Za osobe sa invaliditetom bi to značilo mnogo.

Osobe sa invaliditetom dobile bi jednaka znanja i veštine kao i svi ostali ljudi.

Tako bi imali i veće izgleda da se zaposle na bolje plaćenim poslovima zajedno sa ljudima bez invaliditeta.

MDRI-S smatra da bi i deca sa najvećim stepenom teškoća u razvoju trebala da budu uključena u obrazovni proces.

Smatramo da bi obrazovni proces trebao da se prilagodi tako da svaki čovek može u njega da se uključi.

Celoživotno učenje

Proces celoživotnog učenja znači da ljudi trebaju da imaju priliku da uče tokom celog života.

Celoživotno učenje je vrlo važno.

Nauka i tehnologija napreduju vrlo brzo.

Napredak nauke i tehnologije donosi mnoge promene u živote ljudi.

Na primer:

– Mnogi poslovi koji su se nekad obavljali ručno, danas se obavljaju pomoću mašina.

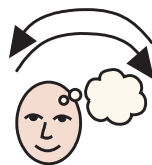

– Zbog izuma novih mašina, neke stare mašine prestale su da se upotrebljavaju. Ljudi koji su radili na starim mašinama trebaju da dobiju obuku da nauče da rade na novim mašinama i tako zadrže posao.

Ako ljudi nemaju priliku da nauče da rade na novim mašinama, oni će postati višak na poslu i verovatno će izgubiti posao.

– Mnogi ljudi završe školovanje, ali ne uspeju da pronađu posao u struci za koju su se školovali. Mnogi počnu da rade u nekoj drugoj struci. Nakon nekoliko godina shvate da žele da rade neki drugi posao. To znači da moraju ponovo u školu ili na neki kurs kako bi se osposobili za taj novi posao. Ljudima se mora dati prilika da tokom celoga života mogu da upisuju škole i kurseve na kojima mogu da se osposobe za nove poslove.

Celoživotno učenje može da se sprovodi u školama, večernjim školama, na fakultetima, ili kroz kurseve. I za osobe sa intelektualnim teškoćama je jako bitno da imaju pristup celoživotnom obrazovanju. I njima će to dati priliku da tokom celog života stiču znanja i veštine sa kojima mogu lakše da nađu posao.

RAD

Rad je pravo, dužnost i potreba svakog čoveka.

U današnjem društvu postoje mnoge razlike među ljudima.

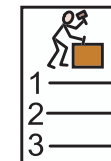
Jedna od najvećih razlika koja može postojati među ljudima je upravo u tome da li čovek ima ili nema posao.

Radom dobijamo platu i finansijsku nezavisnost. Kroz rad ostvarujemo kontakte sa drugim ljudima i tako stvaramo nove odnose i prijateljstva. Kroz rad pokazujemo svoje vrednosti i sposobnosti.

U ovom poglavlju pokušaćemo da objasnimo neke stvari koje su vrlo bitne za uspešno zapošljavanje. Nadamo se da će one biti mala pomoć u nalaženju novog posla.

Traženje posla

Nakon što si završio školovanje, čeka te najvažniji korak da udeš u svet rada. Taj korak se zove traženje posla ili zaposlenja.

Proces traženja posla završava se zapošljavanjem.

Ovde ćemo da objasnimo neke stvari koje ti mogu pomoći da traženje posla ne traje dugo i da bude uspešno.

Posao možeš da tražiš preko Nacionalne službe za zapošljavanje. To je javna ustanova.

Nacionalna služba za zapošljavanje ima filijale u skoro svakom gradu i opštini. Nacionalna služba za zapošljavanje ti može pomoći pri nalaženju posla, informisati te o slobodnim radnim mestima i savetovati te.

Preko Nacionalne službe za zapošljavanje možeš da ostvariš i neka svoja prava dok si nezaposlen.

O tačnim detaljima šta Nacionalna služba za zapošljavanje može da ti pruži najbolje je da se informišiš tako što ćeš pozvati ili posetiti najbližu Nacionalnu službu za zapošljavanje.

Osobe sa invaliditetom preko Nacionalne službe za zapošljavanje mogu da ostvare pravo na profesionalnu rehabilitaciju. Profesionalna rehabilitacija je postupak kroz koji se osobe sa invaliditetom osnažuju i dobijaju nova znanja i veštine kako bi se uspešno uključile u svet rada. Nemaju sve osobe sa invaliditetom pravo na profesionalnu rehabilitaciju. O tome da li ti kao osoba sa invaliditetom imaš pravo na profesionalnu rehabilitaciju možeš se informisati u Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

Ako želiš da ostvaruješ svoja prava preko Nacionalne službe za zapošljavanje onda imaš i neke obaveze.

Na primer moraš da se:

- javljaš svaki mesec u Nacionalnu službu za zapošljavanje;
- odazoveš na pozive radnika iz Nacionalne službe za zapošljavanje.

Osim u Nacionalnoj službi za zapošljavanje, posao možeš da tražiš u novinskim oglasima, a možeš i samostalno ili uz pomoć da koristiš internet stranice za traženje posla.

Prilikom traženja posla uvek je dobro da se raspitaš kod prijatelja i porodice.

Načini na koji mogu da rade osobe sa intelektualnim teškoćama

Postoji nekoliko načina na koji ljudi rade.

Prvi je da radimo za poslodavca, a drugi je da sami osnujemo zanatsku radnju, prodavnicu ili zadrugu, i tako postanemo poslodavac samome sebi. Ovaj drugi način naziva se samozapošljavanje.

O samozapošljavanju ovde nećemo mnogo da govorimo.

To je zbog toga jer nam nije poznat niti jedan slučaj osobe sa intelektualnim teškoćama koja ima svoju zanatsku radnju, prodavnicu ili je jedan od osnivača neke zadruge.

Smatramo da je glavni razlog tome to što su osobe sa intelektualnim teškoćama često lišene poslovne sposobnosti.

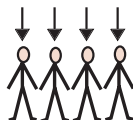
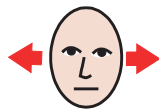
Bez poslovne sposobnosti je nemoguće osnovati svoju firmu, zanatsku radnju ili se udružiti u zadrugu, pa se jako mali broj osoba sa intelektualnim teškoćama ima priliku zaposliti na ovaj način.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom kaže da osobe sa invaliditetom mogu da rade na dva načina.

Prvi način je rad pod **opštim uslovima**.

Rad pod opštim uslovima znači da osoba sa invaliditetom radi

- na isti način,
- na istim mestima i
- pod istim uslovima kao i osobe bez invaliditeta.

MDRI-S se zalaže za ovakav način rada osoba sa invaliditetom.

Ipak, mnoge osobe sa intelektualnim teškoćama nemaju priliku da rade na ovakav način.

Drugi način na koji mogu da rade osobe sa invaliditetom je rad pod **posebnim uslovima** zapošljavanja.

Posebni uslovi zapošljavanja znače da se osobe sa invaliditetom zapošljavaju na posebnim mestima i prema posebnim propisima.

Najpoznatija vrsta rada pod posebnim uslovima je rad u zaštićenim radionicama.

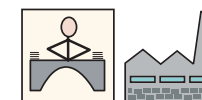
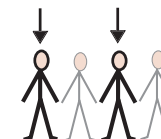
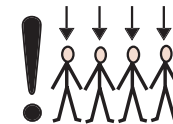
U nastavku ćemo objasniti šta znači biti zaposlen pod opštim, a šta pod posebnim uslovima rada.

Zapošljavanje na otvorenom tržištu

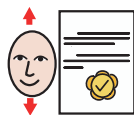
Zapošljavanje na otvorenom tržištu je najčešći način rada pod opštim uslovima. To je i najčešći način na koji većina ljudi radi.

Biti zaposlen na otvorenom tržištu znači da:

- radiš na istim mestima i zajedno sa ljudima koji nemaju teškoća;

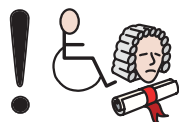
- da imaš ugovor koji ti garantuje jednaka radnička prava i obaveze kao i svim ostalim radnicima.

Zapošljavanje na otvorenom tržištu je najbolji način rada.

Zato na ovaj način i radi velika većina ljudi koji nemaju nikakve teškoće.

MDRI-S se zalaže da osobe sa intelektualnim teškoćama dobiju veće mogućnosti zapošljavanja na otvorenom tržištu.

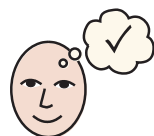
Zapošljavanje na otvorenom tržištu započinje sklapanjem ugovora o radu. Ugovor o radu je najvažniji ugovor između radnika i poslodavca.

U ugovoru o radu su zapisana najvažnija prava i obaveze radnika i poslodavca.

Evo nekih primera važnih prava i obaveza:

Obaveze radnika:

- Radnik je dužan da savesno, marljivo i pažljivo obavlja svoje radne zadatke
- Radnik mora da saraduje sa poslodavcem i da sluša uputstva koja mu daje poslodavac
- Radnik je dužan da pohađa obuke na koje ga uputi poslodavac

- Radnik je dužan da radi na bezbedan način kako ne bi ugrožavao svoj život i zdravlje, ili život i zdravlje drugih ljudi.

Prava radnika:

- Radnik ima pravo da dobije platu za svoj rad
- Radnik ima pravo na godišnji odmor
- Radnik ima pravo da radi na bezbedan način koji najmanje ugrožava njegovo zdravlje
- Radnik ima pravo da se učlani u sindikat.

Ugovor o radu može biti sklopljen na određeno i neodređeno vreme.

Ugovor o radu koji je sklopljen na **određeno** vreme prestaje kada istekne vreme na koje je ugovor sklopljen ili kada ga radnik i/ili poslodavac otkazu.

Ugovor o radu koji je sklopljen na **neodređeno** vreme prestaje kada ga radnik i/ili poslodavac otkazu.

Nažalost u našoj zemlji vrlo malo ljudi sa intelektualnim teškoćama radi na otvorenom tržištu.

Glavni razlozi zašto osobe sa intelektualnim teškoćama često ne mogu dobiti posao na otvorenom tržištu su:

1. Zato što su mnoge osobe sa intelektualnim teškoćama lišene poslovne sposobnosti

Ljudi koji su lišeni poslovne sposobnosti ne mogu sami da sklapaju ugovore. To znači da ljudi koji su lišeni poslovne sposobnosti ne mogu da sklope ni ugovor o radu.

Ako sam ne možeš da sklopiš ugovor o radu, to znači da ne možeš da zasnuješ radni odnos na otvorenom tržištu.

MDRI-S smatra da se lišavanjem poslovne sposobnosti ljudima uskraćuje pravo na rad i mnoga druga ljudska prava i zato se protivi lišavanju poslovne sposobnosti osoba sa intelektualnim teškoćama.

2. Drugi razlog zašto se osobe sa intelektualnim teškoćama teško zapošljavaju na otvorenom tržištu je manjak radnih ili personalnih asistenata.

Osobe sa intelektualnim teškoćama ponekad trebaju pomoć na poslu. Tu pomoć mogu im pružiti ljudi koji se nazivaju radni asistenti.

Zadatak radnog asistenta je da ti pomogne da svoj posao obavljaš na što bolji i bezbedniji način.

Radni asistent nije tu zato da bi obavljao tvoj posao!

Svoj posao moraš da obavljaš sam. Radni asistent ti pomaže da obaviš jedan deo posla za koji ti je potrebna pomoć.

Nažalost u Srbiji još ne postoje radni asistenti.

Postoje personalni asistenti koji mogu da ti pomognu na sličan način.

Oni za sada pružaju podršku samo osobama sa telesnim invaliditetom.

Zakonom još nije predviđeno zapošljavanje asistenata koji bi pomagali osobama sa intelektualnim teškoćama na otvorenom tržištu rada.

3. Treći razlog zašto se osobe sa intelektualnim teškoćama teško zapošljavaju na otvorenom tržištu je nedostatak obrazovanja.

To znači da velik broj osoba sa intelektualnim teškoćama ide u specijalne škole ili uopšte ne ide u škole.

Danas je skoro nemoguće naći posao ako nisi završio školu.

I ljudi koji su završili specijalnu školu teško nalaze posao.

Mnogi poslovi koje su ljudi naučili da rade u specijalnim školama danas više ne postoje na otvorenom tržištu rada.

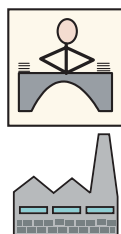
Zbog toga se MDRI-S zalaže da svi ljudi idu u redovne škole i tamo nauče one stvari koje će im olakšati zapošljavanje na otvorenom tržištu kad završe školu.

Zapošljavanje uz podršku

Zapošljavanje uz podršku na otvorenom tržištu rada je jako slično zapošljavanju na otvorenom tržištu rada.

To znači da osobe sa intelektualnim teškoćama rade na istim mestima zajedno sa ljudima bez teškoća.

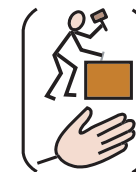
Zapošljavanje uz podršku znači da osoba sa intelektualnim teškoćama treba da dobije podršku od:

- službe za zapošljavanje uz podršku
- radnog asistenta na samom radnom mestu

Služba za zapošljavanje uz podršku treba da ti pomogne:

- u proceni tvojih sposobnosti
- u nalaženju radnog mesta koje odgovara tvojim sposobnostima
- u nalaženju radnog asistenta koji će ti pružati podršku u radu
- oko rešavanja tvog statusa u pogledu ugovora i osiguranja
- kod dogovaranja sa poslodavcem oko prilagođavanja radnog mesta, plate, napretka karijere.

Za sada ovakve službe za zapošljavanje uz podršku ne postoje u Srbiji.

Nešto slično rade Centri za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje.

Njih za sada ima u Beogradu, Kragujevcu i Novom Sadu.

Možeš da ih pronadeš pri Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

MDRI-S smatra da bi država trebala da pomogne formiranje ovakvih službi jer bi one mnogo olakšale zapošljavanje ljudi sa teškoćama.

Rad u zaštićenju radionici

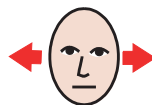
Rad u zaštićenju radionici može biti rad u preduzeću za profesionalnu rehabilitaciju ili u radnom centru.

Glavni cilj zaštićenju radionica je zapošljavanje osoba sa invaliditetom. Većina zaposlenih u zaštićenju radionicama moraju biti osobe sa invaliditetom.

Zaštićene radionice se nekada nalaze unutar ustanova gde osobe sa teškoćama žive.

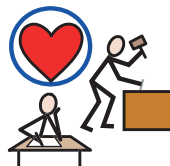

Rad u zaštićenju radionicama loše je plaćen i odvija se u zatvorenim uslovima. To znači da osobe sa teškoćama nemaju mogućnost da kontaktiraju sa ljudima koji se nalaze u otvorenoj sredini.

Napredovanje na poslu

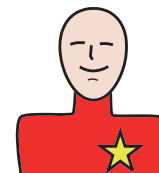
Napredovanje na poslu i razvoj karijere su važni svakom radniku, pa tako i osobama sa invaliditetom.

Svako ko vredno i marljivo obavlja svoj posao ima pravo da napreduje na poslu.

Savestan i marljiv rad daje ti najveću mogućnost za napredovanje na poslu i razvoj karijere.

Napredovanje na poslu znači da poslodavac uvažava i nagrađuje tvoj rad i trud.

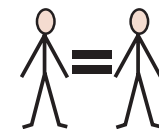
Napredovanje na poslu može biti kada:

- dobiješ unapređenje (postavljen si na bolje radno mesto)
- ti se poveća plata
- ti se produži trajanje godišnjeg odmora
- dobiješ neke druge pogodnosti kojima ti poslodavac pokazuje da ceni tvoj trud i zalaganje na poslu.

Poslodavac mora omogućiti osobama sa invaliditetom da napreduju na poslu kao i svi ostali radnici.

Poslodavac koji osobama sa invaliditetom ne omogućava jednako napredovanje na poslu kao i ostalim radnicima čini diskriminaciju.

Diskriminacija

Diskriminacija je i kada se poslodavac odnosi prema tebi lošije nego prema ostalim radnicima samo zato što si ti osoba sa invaliditetom.

Poslodavci nemaju pravo diskriminisati osobe sa invaliditetom.

Ako ipak misliš da si diskriminisan od poslodavca zbog svog invaliditeta, možeš da se obratiš sindikatu, udruženjima za zaštitu ljudskih prava ili sudu.

NEZAPOSLENOST

I nezaposlene osobe imaju prava.

Ali nemaju sve nezaposlene osobe ista prava.

Ljudi koji su radili i ostali bez posla dobijaju naknadu za nezaposlenost određeno vreme.

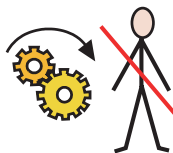
Ostanak bez posla

Ostanak bez posla je često vrlo težak trenutak za svakog čoveka.

Postoje mnogi razlozi zbog kojih ljudi ostaju bez posla.

Na primer bez posla možeš ostati:

- zbog otkaza;
- zbog zatvaranja ili gašenja radnog mesta na kojem si radio;
- zato što je istekao rok na koji si sklopio ugovor o radu na određeno vreme.

Za mnoge radnike je posebno teško ako im poslodavac da otkaz.

Treba reći da su osobe sa invaliditetom zakonom bolje zaštićene od otkaza nego osobe bez invaliditeta.

Ipak treba da znaš da poslodavac ima pravo da da otkaz i osobi sa invaliditetom.

Nikada ne možeš biti sasvim siguran da nećeš da dobiješ otkaz na poslu.

Najbolja zaštita od otkaza je da marljivo i savesno obavljaš svoje dužnosti na poslu.

Marljivo i savesno obavljanje svojih dužnosti na poslu znači da:

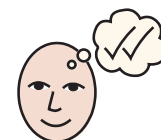
- dolaziš na posao na vreme
- vredno i pažljivo radiš tokom celog radnog vremena
- se primereno i pristojno se ponašaš na radnom mestu
- poštuješ poslodavca i ljude sa kojima radiš.

Iako je ostanak bez posla teška situacija u životu svakog čoveka, to nije kraj sveta.

U takvoj situaciji treba da se pribereš i usmeriš na traženje novog posla.

Ponekad je dobro da odeš na neki kurs na kome možeš da naučiš nove veštine.

One mogu da ti olakšaju pronalazak novog posla.

Najvažnije je da u trenutku kad izgubiš posao, ne izgubiš nadu.
I u tako teškoj situaciji postoje rešenja, a od tebe najviše zavisi koje ćeš od tih rešenja izabrati za ponovni povratak u svet rada.

Prvi i važan korak koji treba da učiniš kada ostaneš bez posla jeste da odeš da se prijaviš u Nacionalnu službu za zapošljavanje i tamo da se informišeš o svojim pravima.

Preko Nacionalne službe za zapošljavanje mogu da se ostvare neka novčana prava ili prava iz zdravstvenog i penzijskog osiguranja.

Takođe je važno da uz pomoć Nacionalne službe za zapošljavanje i drugih službi ili udruženja, što pre započneš sa traženjem novog posla.

